

Florin FĂINIȘI

**DREPTUL DE PROPRIETATE
METAMORFOZE**

Florin FĂINIȘI

**DREPTUL
DE
PROPRIETATE
METAMORFOZE**

Copyright © 2014, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FĂINIȘI, FLORIN

Dreptul de proprietate : metamorfoze / Florin

Făiniși. - București : Pro Universitaria, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-929-5

347.23(498)

Capitolul I

Introducere

Una din cele mai discutate și controversate probleme asupra căreia teoreticienii nici până astăzi nu au căzut de acord este aceea a proprietății.

Chiar de la începutul existenței sale, omul a simțit nevoia să-și apropie anumite lucruri, să-și confecționeze anumite obiecte pentru a-și face traiul mai ușor. Necesitatea, dorința de a avea l-au făcut pe om să ridice arma împotriva semenului său. Este în ființa fiecărui om dorința de a se simți stăpân pe ceva. Este afirmarea geniului uman în a stăpâni materia, în a fi deasupra ei și de a se simți oarecum independent de împrejurări și de fapte care dacă nu-l terorizează, îi limitează elanurile și dorințele.

Acest "a avea" a stimulat emulația dintre oameni, a adus progresul societății omenești și tot el este acela care a animat pe parcursul mileniilor, conflictele dintre popoare. Proudhon, vorbind despre această problemă, întrebuițează accente exclamative, care exprimă întreaga sa grandoare. "Proprietatea - spunea el - chestiune formidabilă prin interesele pe care le pune în joc, poftele pe care le deșteaptă, terorii pe care le face să nască. Proprietatea, cuvânt teribil prin numeroasele accepțiuni pe care limba noastră i le atribuie, echivocurile pe care le permite, non-sensurile pe care le tolerează"¹. Am putea spune, parafrazând cuvintele aceluiași scriitor, că în proprietate

¹ **P.J. Proudhon** - Théorie de la propriété, Paris, 1862, p.2

constă secretul constructiv al omenirii, după cum tot proprietatea conține și germenul ei distructiv.

Proprietatea prezintă cel mai mare interes deoarece este baza edificiului social, căci din cele mai vechi timpuri proprietatea a îndeplinit un rol esențial în viața economică, devenind factor propulsator al producției și circulației bunurilor.

Proprietatea a fost implicată întotdeauna în marile evenimente ce aveau să schimbe fața lumii: expediții descoperitoare de noi țărâmură, războaie, cucerirea spațiului cosmic. Acum, la începutul secolului al XXI-lea, proprietatea condiționează mai mult ca oricând dezvoltarea la nivel național, ca și pe plan mondial.

Supraputeri economice, dispun de un imens potențial. Marile acumulări economice s-au arătat, mai mult sau mai puțin fățiș, o forță de temut.

Încă din trecutul îndepărtat, marii proprietari încep să exercite o considerabilă influență politică, pe atunci când monarhii păreau să domnească dispunând de o putere absolută. Cu ea sunt realizabile schimbări hotărâtoare în cursul evenimentelor, se manipulează din umbră persoane însemnate, mijloace de informare, instituții, mase de oameni.

Pentru a vorbi de existența democrației reale în viața unei țări, pentru a preveni ca grupări politice să se instaleze abuziv la conducerea treburilor în stat, atenția se cere neapărat îndreptată spre mecanismele proprietății. Dovezile nu lasă îndoială.

Trăim azi pe o planetă care începe să nu mai însemne "o lume", ci "două lumi". Departe de a se închide, abisul dintre cei ce au și cei ce nu au, devine tot mai profund.

Dacă tendințele actuale continuă, disparitățile economice vor deveni din inechitabile - inumane și din inacceptabile - intolerabile. Scenariul dezvoltării proprietății în secolul XXI se scrie gradual și cu fiecare opțiune ce se face, este îmbogățit cu

o frază. Destinul uman nu ține, la urma urmei, de șansă, ci de opțiune.

I.1. Considerații filozofico-juridice asupra relațiilor de proprietate, dreptului de proprietate și cadrului relațional uman

I.1.1. Considerații asupra cadrului relațional uman

Acțiunile omenești sunt determinate de nevoile derivând din firea omului și din mediul natural și social în care acesta se mișcă. Aceste nevoi tind a fi satisfăcute și odată satisfăcute, viața deschide noi idealuri care se transformă în nevoie și acțiune.

Reglementarea acțiunilor impune o îngrădire a năzuințelor și a nevoilor. Iar dacă se impune a fi cercetate, nu normele deja elaborate și evoluția lor în decursul timpului trebuie studiate, ci însăși izvorul psihic primordial din care această îngrădire se naște înainte de orice organizare și care constituie chiar cauze ale organizării. Acest izvor va trebui să conștientizeze tot într-o nevoie decurgând din firea omului și din mediul în care el se mișcă.

"La început a fost nevoia. Din nevoie s-a născut cuvântul"², spunea Matei Cantacuzino. Din nevoile, adică din suferințele omenești s-a născut și s-a înălțat tot edificiul civilizației. Oricât de paradoxal ar părea, la baza ordinii juridice stă tot o nevoie a omului, nevoie ce constituie o explicație a caracterului necesar și permanent al dreptului.

² **Matei Cantacuzino** - Elementele dreptului civil, București, Editura Cartea Românească, 1921, p.61

Omul nu trebuie privit izolat, ci în mijlocul altor oameni, în contact permanent și necesar cu ei. El nu devine om decât în contact cu alți oameni. Contactul cu oamenii prezintă o condiție fundamentală a vieții omenești.

Un Robinson nu va trăi ca om, decât atâta timp cât memoria lui va păstra amintirea contactului cu alți oameni și speranțe de a-i regăsi. Năruirea ultimei amintiri sau speranțe, va însemna năruirea ființei sale.

Așa cum necesitatea de a trăi în comun dă naștere nevoii de a comunica, ea dă naștere și nevoii unei limitări reciproce a puterilor pe care năzuințele și nevoile fiecăruia le pune în mișcare. În această tolerantă reciprocă stă germenele organizării sociale.

Raporturile interumane se reduc mai cu seamă la supunerea celui mai slab față de cel mai puternic și această stare nu dispare niciodată din raporturile omenești.

Sentimentele de simpatie, egoism, teama de forțele supranaturale rezultând din spectacolul fenomenelor naturii, teama de moarte și de pedepsele supranaturale, credința în apărarea acordată de zei celor slabi, au tins a atenua predominanța forței brutale făcând posibilă coexistența și colaborarea socială.

Oamenii se deosebesc prin muncă, profesii, specializări, așa că întreaga evoluție constituie o continuă diferențiere materială și intelectuală în care conștiința fiecăruia se individualizează tot mai mult de conștiința grupării căreia aparține.

Armonia, adică echilibrul social este ultima rațiune și miezul cadrului relațional uman. Omul tinde neconținut spre armonie, cu toate că natura și viața nu vor îngădui niciodată realizarea ei deplină.

Cadrul relațional uman a fost puternic influențat de disciplina religioasă, pentru că în lupta neconținută cu elementele naturii și cu mediul social, omul a simțit nevoia de

a stabili o legătură între aceste elemente potrivnice, bazându-se pe o credință care să le domine și care să-i dea iluzia unei puteri superioare, eterne și conducătoare. Omul este o ființă religioasă. Este mai mult decât animalul politic al lui Aristotel, sau decât lupul lui Hobbes. "Individul" a apărut târziu în istoria umanității; precedat de comunitate, fără de care nu poate exista. Nu încetează să implore ieșirea din comunitate, dar în același timp își dorește să intre înapoi. Religia este agreată pentru că eliberează individul de insuportabila povară a îndoielii și a singurătății.

Cadrul relațional uman a fost puternic influențat de preceptele morale. S-a zis pe drept cuvânt că nimeni nu poate judeca moralitatea altuia decât pătrunzând în conștiința lui; și că nimeni nu poate judeca dreptul său propriu decât punându-se oarecum în afară de sine. Aceasta înseamnă că moralitatea unei acțiuni depinde de sentimentul intern care a inspirat-o, pe când validitatea sau bunătatea unei acțiuni depinde de rezultatul ei în raport cu interesele altora sau ale colectivității.

1.1.2. Noțiunea de proprietate și dreptul de proprietate

Societățile omenești nu au fost și nu sunt niciodată strict asemănătoare, dar această constatare simplă nu permite ocolirea legilor și a mecanismelor economice și sociale care se exprimă ca realitate și conținut în normele juridice și care definesc structura societății la un moment dat.

În analiza mecanismelor de funcționare a acestora, proprietatea reprezintă noțiunea de esență care particularizează sistemul economic și social al unei societăți, iar definirea acesteia a constituit obiectul de analiză ce reprezintă o diversitate doctrinară în privința conținutului și esenței ei.

Cu toate acestea, terminologia marxistă apreciată pe nedrept ca demonetizată (datorită folosirii ei în explicarea și

justificarea raporturilor de putere) stă, din punct de vedere teoretic, în mod cert, la baza definirii coerente atât a proprietății ca parte a relațiilor de producție (însușire, apropiere într-o formă socială a obiectelor naturii), cât și ca expresie a totalității relațiilor de producție.

Relațiile de producție, componentă fundamentală a modului de producție, exprimă forma socială în care se desfășurează producția și reflectă relațiile sociale: de proprietate asupra mijloacelor de producție, relațiile reciproce dintre oameni în sistemul producției, relațiile sociale în legătură cu schimbul lor de activități, relațiile de repartitie.

Dintre acestea, în mod fundamental relațiile de proprietate sunt definitorii pentru întreaga gamă a celorlalte relații aparținătoare relațiilor de producție.

1.1.3. Noțiunea de proprietate - categorie economică

Restrângând sfera relațiilor de producție la cele de proprietate, prin proprietate înțelegem ansamblul relațiilor dintre oameni în legătură cu însușirea bunurilor, relații guvernate de norme sociale specifice diferitelor perioade istorice³.

Proprietatea în sens economic presupune ca relația de proprietate să fie relație efectiv de exercitare a atributelor de proprietar asupra unor bunuri identificabile și măsurabile în mod nemijlocit⁴.

Ca raport social-economic real, proprietatea se caracterizează prin următoarele: reprezintă o apropiere, o însușire a unui bun fizic sau a unui bun incorporeal; subiectul, titularul ei exercită atributele sale prin putere proprie, el

³ **Ion Dogaru** - Elemente de teorie generală a dreptului, Craiova, Editura Oltenia, 1994, p. 68-70

⁴ **Traian Ionașcu, Salvador Brădeanu** - Drepturile reale principale în R.S.R., București, Editura Academiei, 1978, p. 90

nesupunându-se doar legilor adoptate democratic, ci își realizează atributele în interesul său.

Pe măsura dezvoltării societății, se îmbogățește obiectul proprietății, diversificându-se și structura economică a relației de proprietate.

1.1.4. Noțiunea dreptului de proprietate - categorie juridică

Din punct de vedere juridic, dreptul de proprietate reprezintă un complex de atribute ocrotite juridic, în virtutea cărora titularul dreptului își poate satisface interesele sale legate de apropierea unui lucru, interese care sunt determinate și condiționate de existența relațiilor economice de proprietate, corespunzătoare societății la un moment dat⁵.

Privit ca raport juridic, dreptul de proprietate face parte din suprastructura societății și exprimă, pe planul dreptului, raportul economic de proprietate. Modalitatea specifică în care se realizează, sub aspect juridic, această exprimare, este dreptul subiectiv și obligația corelativă acestui drept.

Paralelismul dintre proprietate în sens economic și dreptul de proprietate, urmează a fi precizat și sub alte aspecte.

Mai întâi este de observat că orice raport de apropiere a premiselor naturale ale producției alcătuiește, din punct de vedere economic, un raport de proprietate: orice asemenea raport economic devine însă și un raport juridic de proprietate⁶.

Numai în expresie juridică se determină care relație de apropiere capătă și forma unui raport juridic și care va rămâne la simpla situație de raport de fapt.

⁵ **Constantin Stătescu, Corneliu Bîrsan** - Tratat de drept civil: Teoria generală a obligațiilor, Editura Academiei R.S.R., București, 1981, p. 56

⁶ idem, p.57